

Метою впровадження стимулів та мотивацій є те щоб: заохотити бізнес та громадян споживати та використовувати інформаційно - комунікаційні та цифрові технології, тобто зробити так, щоб технології в Україні були доступні, цифрові інфраструктури викликали бажання та мотивацію до них підключатися та ними користуватися, а бажання модернізувати, оптимізувати, масштабувати, прискорити та розвинути власний бізнес та життєдіяльність змогли реалізуватися та стати основою цифрової економіки. Створення попиту та формування потреб передбачає реалізацію цілеспрямованої та інноваційної політики створення в різних сферах життєдіяльності таких умов (технологічного середовища, цифрових інфраструктур тощо), які спонукали б громадян та бізнес замість звичних аналогових (традиційних) засобів та інструментів використовувати саме цифрові як більш ефективніші, швидші, дешевші та якісніші.

Отже, на наш погляд, якщо належним чином в Україні буде впроваджено діджиталізацію у різних сферах публічного адміністрування, виключатиметься людський фактор у вирішення тих чи інших питань та усуватимуться корупційні ризики в усіх сферах публічного адміністрування так як здійснюватиметься контроль на усіх рівнях адміністрування.

Список використаних джерел

1. Imd world competitiveness center. The IMD World Digital Competitiveness Ranking. URL: <https://www.imd.org/wcc/world>

2. competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2019.

3. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/proshvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-ukrayini-na-20182020-roki-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-shodo-yiyi-realizaciyi>.

4. Погойда В. П'ять китів. Де насправді потрібна діджиталізація в Україні. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/didzhitalizadya-v-ukrajim-telemedytina-i-rozumne-misto-5-sfer-shcho-davno-potrebuyut-tehnologiyi-novini-ukrajini-50046812.html>.

Сюравчик Валерій Григорович, доцент кафедри кримінології та кримінально - виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЙНИМ ЗЛОЧИНАМ

Питання щодо участі громадськості у запобіганні корупційним злочинам на сьогодні є одними з найактуальніших в Україні. Відповідно до Конституції України [1] громадяни України мають право створювати

місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин. Однак на конституційному рівні існує неузгодженість стосовно «процесуальних» передумов повноважень громадськості з питань запобігання корупції.

Громадські формування виконують значну профілактичну роботу щодо запобігання злочинам, правопорушенням та проступкам. Діяльність громадських формувань залишається одним із найвагоміших чинників ефективності запобігання правопорушенням [1].

На думку Є. В. Глушко, громадськість у сфері запобігання корупції можна визначити як соціальне утворення протилежне державі, що спонукає останню до створення умов, необхідних для всебічного розвитку та існування членів такого суспільства у відносинах щодо запобігання корупції на підставі та у спосіб, передбачений чинним законодавством України. Громадськість виступає своєрідною противагою державі, що однак орієнтується на взаємовигідне та безконфліктне існування з нею. Зазначена форма взаємостосунків, у свою чергу, вимагає формування інституту їх кореспондуючих прав та обов'язків щодо запобігання корупції, оскільки у протилежному випадку члени громадянського суспільства будуть розглядатися в якості підпорядкованих державі суб'єктів, а не повноправних учасників відповідних відносин [3].

Про значну роль участі громадськості у боротьбі з корупцією йдеться у ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р [4], де зазначено, що громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, конфлікт інтересів спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, Національному агентству, керівництву чи іншим представникам органу, підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення або у працівників яких наявний конфлікт інтересів, а також громадськості; здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання корупції та ін.

У Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. [5] одним із основних принципів діяльності поліції закріплено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. У зв'язку із цим уперше в Україні на законодавчому рівні в якості основного критерію оцінки ефективності діяльності Національної

поліції України визнано рівень довіри населення до поліції, а не високий рівень розкриття злочинів, яким керувалася міліція.

Громадські формування надають допомогу органам Національної поліції в забезпеченні запобігання адміністративним проступкам і злочинам; інформують органи Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, злочини, місця концентрації злочинних угруповань; сприяють органам Національної поліції у виявленні і розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань.

Проте Закон України «Про Національну поліцію» визначає лише одну форму участі громадськості - колективну, тобто участь громадських формувань у наданні допомоги підрозділам Національної поліції у сфері запобігання злочинності; і зовсім не регулює порядок та форми індивідуальної співпраці громадян із поліцією, які вже давно ефективно використовуються в зарубіжних країнах.

Слід відзначити, що в розвинених країнах світу поліція має досить високий соціальний рейтинг, що пов'язано, в першу чергу, з довірою до держави та її інститутів, впевненістю в тому, що поліція прикладе максимум зусиль для захисту прав і свобод громадян та протидії злочинності. А тому саме соціальний рейтинг поліції є найбільш об'єктивним критерієм визначення ефективності її діяльності і повинен бути врахований під час вивчення та використання зарубіжного досвіду для реформування системи органів внутрішніх справ України.

Взаємодія поліції з громадськістю здійснюється відповідно до пріоритетних напрямів, які передбачені такими основними міжнародними нормативно-правовими актами, як Декларація про поліцію [6] та Європейський кодекс поліцейської етики [7]. Ці документи рекомендують державам організовувати діяльність своєї поліції відповідно до професійних стандартів взаємодії підрозділів поліції з громадськістю та передбачають, що:

поліція перебуває в тісному громадській, і ефективність діяльності поліції залежить від публічної підтримки;

- поліцейські організації, окрім забезпечення правопорядку, виконують соціальні, а також сервісні функції в суспільстві;

- довіра населення до поліції тісно пов'язана з їх ставленням до громадськості, зокрема їх повагою до людської гідності та основоположних прав і свобод особи;

- робота поліції повинна бути організована в такий спосіб, щоб сприяти хорошим зв'язкам поліції з громадськістю;

- поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації.

Інформування громадськості про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо запобігання правопорушенням та злочинам, покладається на керівників територіальних органів поліції, які періодично проводять особисті зустрічі, прес-конференції, а також

використовують мережі Інтернет для оперативного поширення інформації про діяльність органів поліції, в тому числі й у сфері боротьби зі злочинністю та профілактики правопорушень тощо.

Найбільш вагому роль у запобіганні корупції, на думку вчених, відіграють саме громадські організації, які взаємодіють із публічною адміністрацією на вертикальному та горизонтальному рівнях [8, с. 283].

На думку В. А. Завгороднього, взаємодія правоохоронних органів та громадських організацій у сфері запобігання корупції має такі особливості: це відносини, пов'язані з виконанням правоохоронних функцій; існування двох суб'єктів, які не підпорядковані один одному; погодженість спільних заходів за метою, місцем та часом; спрямованість зусиль взаємодіючих суб'єктів на протидію корупції на всіх рівнях публічної влади; урегулювання переважно нормами адміністративного права; урахування при організації взаємодії раціонального розподілу сил, засобів та можливостей кожного суб'єкта [9].

На думку науковців [8], участь громадськості у запобіганні корупції може бути більш ефективною за таких умов:

а) посилення прозорості й сприяння залученню населення до процесів прийняття рішень;

б) забезпечення для населення ефективного доступу до інформації;

в) проведення заходів щодо інформування населення, які сприяють створенню атмосфери несприйняття корупції, а також реалізація програм державної освіти, у тому числі навчальних програм у школах та університетах;

г) поваги, заохочення та захист викривачів, свободи пошуку, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію [10];

д) завершення судової реформи й створення ефективного системи правосуддя [8, с. 285].

Громадськість як складова суб'єктів народовладдя може реально брати участь у запобіганні корупції за таких підстав: легальні (матеріальні) передумови (конституційна чи законодавча регламентація компетенції); функціональні (процесуальні) передумови (реальна можливість приймати обов'язкові для виконання рішення).

На підставі сформульованого вище підходу стосовно доцільності включення громадськості в систему суб'єктів запобігання корупції, необхідно деталізувати структуру самої громадськості у відповідному аспекті. Відповідна структура обумовлює прояви громадської участі в запобіганні корупції. У цьому контексті важливу роль відіграють організовані та неорганізовані форми громадськості, оскільки реалізація процедур у межах антикорупційної діяльності обумовлена компетенційними характеристиками структурних елементів громадськості й об'єктивним критерієм (публічною адміністрацією та суспільними стратами, протидія корупції в яких здійснюється з боку запропонованих вище форм громадськості).

Неорганізовані форми громадськості стосуються участі окремих фізичних осіб, насамперед громадян приватного характеру чи

ситуативно-спільними інтересами публічного спрямування представників визначеної соціальної страти, жителів окремої громади.

Організовані форми громадськості представлені групами фізичних осіб, громадськими об'єднаннями, громадськими ініціативами та рухами, юридичними особами приватного права, професійними спілками, товариствами захисту прав споживачів, різноманітними асоціаціями, науковими організаціями та установами, освітніми установами та організаціями, творчими спілками, національно-культурними товариствами, благодійними фондами, волонтерськими організаціями, самоврядними структурами, політичними партіями на перших етапах свого існування, поки вони не входять до механізмів здійснення влади, релігійними організаціями в межах відповідних конфесій тощо [3].

Зазначимо, що в Україні існує державний захист викривачів корупції, який регулюється Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. [4]. Однак, на нашу думку, для того щоб інститут захисту викривачів в Україні запрацював повною мірою, потрібно розробити новий законодавчий акт «Про участь громадських формувань і громадян та їх взаємодію з Національною поліцією в охороні громадського порядку та публічної безпеки, запобіганні правопорушенням та корупції».

Також для дієвого функціонування інституту захисту викривачів в Україні, за рекомендацією «Transparency International Україна», потрібно:

- створити доступні і безпечні, насамперед, зовнішні канали розкриття інформації (в тому числі запровадити санкції за порушення анонімності і конфіденційності викривача, утиски та переслідування з боку зазначених ним осіб);

- розповсюдити захист викривачів не тільки розкриття інформації про корупцію та пов'язані з нею правопорушення, передбачені Законом про запобігання корупції, а і на розкриття інформації про всі незаконні дії;

- реформувати судові та правоохоронні органи для дійсного захисту викривачів державою;

- створити незалежний орган для розслідування повідомлень викривачів.

- розробити в законодавстві реальні процедурні механізми захисту, що зроблять чинні правові норми не лише декларативними [11].

Для реальних змін щодо запобіганні корупції самих лише законодавчих норм замало. Для цього необхідно стимулювати розвиток нових ідей у суспільстві, впливати на менталітет народу, займатися просвітництвом, давати громадянам в руки нові інструменти та заохочувати їх, змінити ставлення до викривачів та створити прецеденти справжнього захисту їх за всіма нормами нового законодавства. Адже лише створюючи зміни самостійно, можна очікувати змін навколо [11].

Отже, для більш активної участі окремих громадян, груп фізичних осіб, громадських об'єднань, ініціатив і рухів у запобіганні корупції в аспекті сприяння підвищенню прозорості та справедливості необхідно створити платформу для такої участі та структурувати участь громадськості. У корупційних схемах зазвичай задіяні владні структури та приватний сектор, а перераховані вище категорії суб'єктів є потерпілою стороною та протидіють корупції на цих обох рівнях (горизонтальна підзвітність). Для успішного забезпечення державної антикорупційної політики в Україні, потрібно удосконалити законодавство щодо участі громадськості.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Взаємодія Національної поліції з органами державної влади та місцевого самоврядування, а також громадськістю під час забезпечення публічної безпеки і порядку: метод. реком. / В. Л. Костюк, О. М. Жук, С. Ф. Константінов, В. А. Куліков. Київ: НАВС, 2017. 27 с.
3. Глушко Є. В. Адміністративно-правове забезпечення участі громадськості у протидії корупції: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 249 с.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
6. Декларація про поліцію: резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 690 (1979) від 08.05.1979 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_803.
7. Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19.09.2001 р. URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.
8. Корупційна злочинність в Україні: сучасний стан, детермінанти та запобігання: навч. посіб. / В. В. Василевич, О. М. Джужа, Ю. О. Левченко, А. В. Савченко та ін.; за заг. ред. О. М. Джужа та Е. В. Расюка. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 340 с.
9. Завгородній В. А. Адміністративно-правове регулювання взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій у протидії корупції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 268 с.
10. Участь громадськості у заходах щодо запобігання корупції як запорука успішної антикорупційної політики: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 26.08.2011. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0059323-11>.
11. Тимченко О., Калітенко О. Захист викривачів корупції: як це працює в Україні та в світі («Transparency International Україна»). *Інтернет-ресурс Радіо Свобода*. 09.07.2015 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27118580.html>.